

Rapport

Yrkesprogramkommissionen

Diarienummer: BIN 2015-284
Datum: 2017-06-02
Handläggare: Emil Friberg
Organisation: Utbildningsförvaltningen

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Yrkesprogramkommissionens uppdrag	4
1.2	Bakgrund	4
1.3	Nuläge Linköpings kommunala gymnasieskolor	7
2	Gymnasievalet	9
2.1	Linköpings gymnasiemarknad och dess betydelse för gymnasievalet	10
2.2	Studie- och yrkesvägledning	11
3	Yrkesutbildningarnas kvalitet	14
3.1	Yrkeslärarna	15
3.2	Skolmiljö	17
4	Arbetsliv i utbildning	20
4.1	Arbetsplatsförlagt lärande (APL)	20
4.2	Programråd	23
4.3	Tävlingsverksamhet inom yrkesprogram	25
5	Utbildning till arbetsliv	26
5.1	Etablering på arbetsmarknaden	27
5.2	Vidareutbildning och yrkeshögskolan	29
5.3	Branschernas kompetensförsörjningsbehov	30
6	Förslag på åtgärder	32

1 Inledning

1.1 Yrkesprogramkommissionens uppdrag

Under 2015 arbetade en politisk referensgrupp med bildningsnämndens budgetuppdrag *En likvärdig gymnasieskola* där ett av spåren var att undersöka hur yrkesprogrammen i Linköpings kommun kan stärkas. Referensgruppens kom i sina slutsatser fram till att yrkesprogrammen måste lyftas genom ett aktivt varumärkesbyggande och stärkta kontakter mellan skola och näringsliv. Som ett led i detta tillsattes i december 2015, § 173, en yrkesprogramkommission som ska verka från januari 2016 till juni 2017. Målen för kommissionens arbete är att:

- Höja status på yrkesprogrammen
- Få fler behöriga sökande till yrkesprogram
- Få fler med examen från yrkesprogram
- Ge bättre möjligheter att få grundläggande behörighet till högskola efter yrkesprogram
- Få ökad exponering av yrkesprogrammen

Kommissionen har under 2016-2017 utifrån bildningsnämndens beslut arbetat med att kartlägga problemområden och styrkor med yrkesutbildningar utifrån en lokalt, regionalt och nationellt perspektiv. Region Östergötland, näringslivet, yrkesskolor, berörda enhetschefer i Linköpings kommunala gymnasieskolor har bidragit med att kartlägga nuläge och de utmaningar som yrkesutbildning i Linköpings står inför. Kommissionen har även under arbetet behandlat utredningar, rapporter och aktuella analyser inom yrkesutbildningsområdet. Bildningsnämnden har i yrkeskommissionen representerats av Karin Granbom Ellison (L), Kerstin Johnsson (S), Maria Knutsson (C), David Ekholm (MP), Ranko Simic (S) och Margareta Brandin (M).¹

Rapporten för yrkesprogramkommissionens inleds med en bakgrund och kartläggning av yrkesutbildningarnas utmaningar samt en nulägesbeskrivning för dessa i Linköpings kommunala gymnasieskolor. Utifrån kommissionens mål och arbete följer sedan en tematisk indelning i fyra huvudkapitel som tillsammans speglar de delar som utgör avgörande förutsättningar för en modern och attraktiv yrkesutbildning. Rapporten avslutas med förslag på åtgärder inom ovanstående delar i syfte att stärka Linköpings kommuns yrkesutbildningar.

1.2 Bakgrund

Gymnasieskolans yrkesprogram står för en viktig del av den nationella och lokala kompetensförsörjningen. Samtidigt som många branscher uttrycker sitt

---

¹ Eric Rynestad (S) var ordinarie ledamot i yrkesprogramkommissionen fram till 2016-10-14.

stora rekryteringsbehov finns det många ungdomar som idag har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Utifrån yrkesutbildningens perspektiv kan detta tyda på en matchningsproblematik mellan arbetsgivare och arbetssökande, men även utifrån ungdomars val av utbildning gentemot arbetsmarknadens efterfrågan.

Utvecklingen av gymnasieskolans yrkesutbildningar har sedan införandet av den reformerade gymnasieskolan 2011 (GY11) kommit alltmer i fokus. I och med reformen tydliggjordes skillnaderna mellan de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen, där yrkesutbildningarna i dess upplägg fick ett mer uttalat syfte att förbereda för arbetslivet i motsats till vidare studier.²

I den reformerade gymnasieskolan som infördes hösten 2011 finns 18 nationella program, varav 12 är yrkesprogram och 6 är högskoleförberedande program. Yrkesutbildningarna består av sammanlagt 42 programinriktningar innehållandes ett stort antal yrkesämnen. De 12 yrkesprogrammen utgörs av:

- Barn- och fritidsprogrammet
- Bygg- och anläggningsprogrammet
- El- och energiprogrammet
- Fordons- och transportprogrammet
- Handels- och administrationsprogrammet
- Hantverksprogrammet
- Hotell- och turismprogrammet
- Industritekniska programmet
- Naturbruksprogrammet
- Restaurang- och livsmedelsprogrammet
- VVS- och fastighetsprogrammet
- Vård- och omsorgsprogrammet

De senaste åren har yrkesutbildningarna inom gymnasieskolan blivit föremål för ett flertal utredningar och uppdrag. Intresset har sin bakgrund i den nationella utvecklingen sedan 2011 där andelen nybörjare inom gymnasieskolan i allt mindre utsträckning väljer att läsa ett yrkesförberedande program. Sett till den senaste 10-årsperioden har andelen minskat från 35 % 2006 till att 2015 endast uppgå till 24 % i riket.³ Att andelen elever inom gymnasieskolan som väljer att läsa yrkesprogram minskar är en trend som återfinns i hela OECD-området. I Sverige har detta sammanfallit med minskade elevkullar vilket fått långtgående konsekvenser för gymnasieskolan som helhet sett till antalet elever på yrkesprogrammen.⁴

Yrkesutbildningarna är generellt dyrare att bedriva än sina de högskoleförberedande utbildningarna. Detta medför även på ett nationellt plan att möjligheten för elever att välja ett yrkesprogram i stor utsträckning är

---

² Prop. 2008/2009:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

³ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet.*

⁴ SCB (2014). *Trender och prognoser 2014.*

beroende av var i landet eleven bor och vilket utbildningsutbud som finns i regionen. Skolverket påvisar genom sina granskningar av gymnasimarknaden att antalet kommuner som erbjuder alla yrkesprogram har minskat mellan 2011 och 2014.⁵ Yrkesutbildningarna går allt mer emot att bli regionaliserade där flera utbildningsanordnare går samman för att kunna erbjuda ett så stort utbud som möjligt som en konsekvens av vikande söktryck och minskade elevkullar.

Yrkesprogrammen som ett prioriterat område har föranlett många insatser, både i kommuner och utifrån den nationella nivån. Skolverket har sedan 2014 ett utökad uppdrag i att bidra till och trygga den nationella kompetensförsörjningen samt underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Utifrån ett uppdrag från 2014 har även myndigheten mot bakgrund av ovanstående ett utökad åtagande gällande yrkesutbildningar och ska varje år lämna en samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet.⁶

Mot bakgrund av den nationella utvecklingen inom yrkesutbildningarna i förhållande till arbetsmarknaden behov gav regeringen i februari 2015 en särskild utredare i uppdrag att ta fram förslag för att stärka den gymnasiala yrkesutbildningarnas kvalitet och attraktionskraft.⁷ Utredningen resulterade i rapporten *Välja yrke* som överlämnades i november 2015. Utredningen presenterar ett flertal åtgärder i syfte att stärka yrkesutbildningarna:

- Kunskaper om arbetslivet underlättar gymnasievalet
  - Förtydligande av grundskolans läroplan och kursplaner gällande kunskaper om arbetslivet.
  - Alla elever i grundskolan ska ges möjlighet till praktisk arbetslivsorientering (prao), antingen på en arbetsplats eller på ett yrkesprogram i gymnasieskolan.
  - En utökad statlig satsning på yrkestävlingar
- Åtgärder för ökad samverkan mellan gymnasieskolan och arbetsmarknaden
  - Förtydliga och förstärk de nationella programråden
  - Inrätta ett nationellt råd för yrkesutbildning
  - Statligt stöd till lokal och regional samverkan i form av statsbidrag
  - Möjliggöra för nationella programråd och branschorganisationer att bistå Skolinspektionen i granskning och tillsyn av yrkesprogrammen
- Försöksverksamhet med branschskolor för små yrkesområden

---

⁵ Skolverket (2011). *Skolmarknadens geografi 2011*; Skolverket (2015). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

⁶ Skolverket (2014). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

⁷ Regeringskansliet (2015). *Kommittédirektiv 2015:15. Tilläggsdirektiv till yrkesprogramsutredningen*

- Lösningar på matchningsproblematiken behöver även sökas utanför gymnasieskolan
  - Ökad regional samverkan om yrkesvux
  - Fler behöriga till yrkeshögskolan genom möjlighet till behörighetskomplettering inom framförallt ramen för yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning.⁸

I början av 2015 tillsattes den nationella *Gymnasieutredningen*.⁹ Utredningens direktiv spänner över flertalet områden inom gymnasieskolan. Utifrån den statliga styrningen av gymnasieskolan återfinns i slutbetänkandet ett antal förslag med bäring på yrkesprogrammen:

- Högskolebehörigheten
  - Rätten för elever på yrkesprogram att läsa de kurser som leder till grundläggande högskolebehörighet bör stärkas. Utredningen föreslår att de kurser som leder till grundläggande behörighet ska naturligt ingå i alla yrkesprogram, med en möjlighet för eleven att välja bort dessa.
  - Eleverna ska ha rätt att läsa utökat program för att läsa kurser som leder till särskild behörighet eller yrkeskurser.
- Enhetliga behörighetskrav till nationella program
  - Utredningen föreslår att samma behörighetskrav om 12 godkända ämnen ska gälla för yrkesprogram och högskoleförberedande program.
- Yrkesutgångar på de högskoleförberedande programmen
  - Utredningen föreslår att en inriktning med kurser i karaktärsämnen mot handelsområdet införs på ekonomiprogrammet, men även kurser från industritekniska programmet inom ramen för teknikprogrammet.

1.3 Nuläge Linköpings kommunala gymnasieskolor

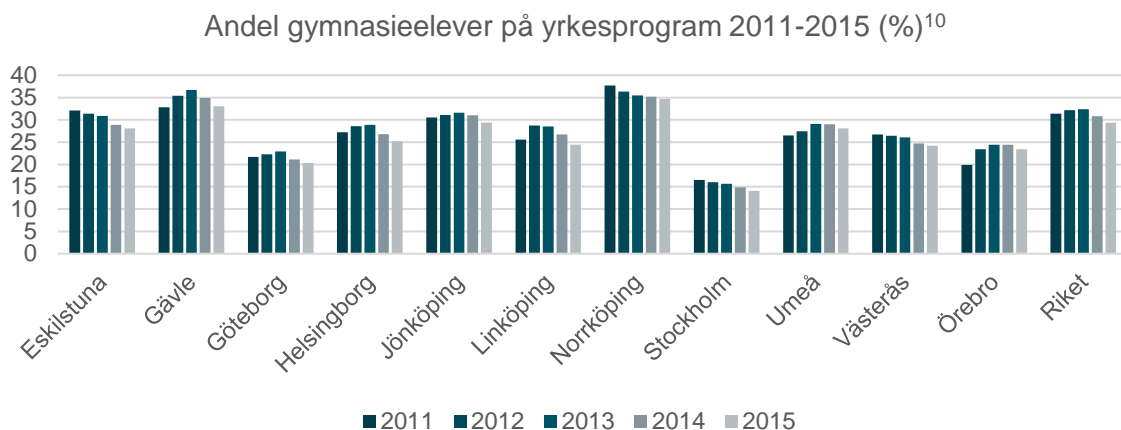
I Linköpings kommunala gymnasieskolor erbjuds yrkesprogram på två enheter, Anders Ljungstedts gymnasium och Birgittaskolan. I nuvarande programutbud¹⁰ erbjuder kommunen samtliga yrkesprogram förutom hotell- och turismprogrammet och handels- och administrationsprogrammet. Naturbruksprogrammet erbjuds av Naturbruksgymnasiet och har Region Östergötland som huvudman.

---

⁸ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

⁹ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla. Åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.

¹⁰ Bildningsnämnden 2016-05-19, § 67.

Andelen elever som väljer att studera ett yrkesprogram i Linköping minskat det senaste åren, en trend som går i linje med stora flertalet kommuner samt riket i övrigt. Söktrycket till respektive yrkesprogram varierar, minskningen är mer märkbar på vissa av programmen. Vård- och omsorgsprogrammet och hantverksprogrammet med inriktningen stylist är i Linköpings de enda av yrkesprogrammen som har fler sökanden än antalet platser läsåret 2016/17. I Skolverkets årliga analys inom yrkesutbildningsområdet lyfts industritekniska programmet och VVS- och fastighetsprogrammet fram som de program där elevnedgången varit mest märkbar, vilket överensstämmer med den lokala utvecklingen i Linköping.¹²

¹¹ Kommun- och landstingsdatabasen, Kolada

¹² Skolverket (2014). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

2 Gymnasievalet

I skollagen anges att utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn.¹³ Gymnasieskolans syfte är således dubbelt, vilket återspeglas i den nuvarande indelningen av programtyperna. Vilken gymnasieutbildning som ungdomar väljer att gå ska ytterst styras av elevens egna intressen och önskemål. Avgörande för ungdomars gymnasieval blir därför att ge eleverna goda förutsättningar att kunna göra ett så välinformerat och välgrundat val som möjligt.

2011 års reform av gymnasieskolan innebar en striktare gränsdragning mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Gymnasieskolans yrkesprogram beskrivs i propositionen som föregick GY11:

Yrkesprogrammen ska hålla hög kvalitet och leda till skicklighet i yrket. Tiden för karaktärsämnen ska öka. Alla utbildningar ska ge kompetens och färdigheter som leder till anställningsbarhet och förutsättningar för eget företagande samt lägga grund för fortsatta studier till exempel inom Yrkehögskolan. Yrkesutbildning ska erbjudas som skolförlagd utbildning eller som gymnasial lärlingsutbildning och leda till yrkesexamen.¹⁴

I och med reformen klargjordes programtypernas syfte där yrkesutbildningar i första hand ska vara en grund för yrkesverksamhet eller fortsatt yrkesutbildning, samtidigt som de högskoleförberedande programmen ska vara grund för fortsatt utbildning på högskolenivå. Som en konsekvens innebar reformen 2011 att elever på yrkesprogram inte per automatik får läsa de kurser som leder till grundläggande högskolebehörighet. Frågan kring grundläggande behörighet har debatterats ingående under de senaste åren och pekats av flertalet ut som en bidragande faktor till det minskade intresset för yrkesutbildningar inom gymnasieskolan. Erfarenheter från de nationella programråden för yrkesutbildningar visar dock att flertalet branscher värnar dagens omfattning av yrkeskurser där det framhålls att behörighetsgivande kurser för högskolestudier kan äventyra de yrkeskunskaper som idag ingår i programmen.¹⁵ Statistiska centralbyrån gjorde under 2015 en undersökning som visar att endast 7 % av eleverna med yrkesexamen och grundläggande behörighet studerade på högskola/universitet ett år efter slutförd gymnasieutbildning.¹⁶

Frågan kring varför en minskande andel elever väljer ett yrkesprogram är något som berörs i flera rapporter och utredningar. Det är tydligt att gymnasievalet för

---

¹³ Skollagen (2010:800) 15 kap. 3 §.

¹⁴ Prop. 2008/2009:199. *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*

¹⁵ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla. Åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*

¹⁶ SCB (2015). *Yrkesprogrammen i backspegl. Arbete och studier ett år efter gymnasieskolan.*

ungdomar idag är en process som påverkas av många faktorer. Ungdomarna upplever i många fall svårigheter i att överblicka all tillgänglig information om gymnasievalet, vilket försvårar möjligheten till att göra väl underbyggda val. Inflytande från aktörer som föräldrar, kamrater, studie- och yrkesvägledning och annan skolpersonal väger sammantaget in i vilket gymnasieprogram de väljer.¹⁷ Att elever på yrkesprogram aktivt måste välja till kurser för att få med sig grundläggande behörighet till högskolan är således en av flera faktorer som spelar in i elevernas gymnasieval, men långt ifrån den enda.

Möjligheterna för eleverna att välja gymnasieprogram står i direkt relation med deras meritvärde från grundskolan, där elever på yrkesprogrammen generellt sett har lägre meritvärde än de elever som studerar ett högskoleförberedande program. Behörighetskraven för tillträde skiljer sig även åt mellan programtyperna där yrkesprogrammen har ett krav på åtta godkända ämnen från grundskolan, i motsats till tolv för de högskoleförberedande programmen.

Skolverket understryker i kartläggning av vad som påverkar ungdomars gymnasieval att processen är mycket mångfacetterad. Gymnasieskolans struktur, och speciellt yrkesprogrammen, innebär en tydlig precisering mot arbetsmarknadens branscher och yrken. Differentieringen inom yrkesprogrammen är naturligt starkare än inom de högskoleförberedande programmen som av eleverna ofta upplevs som mer öppna.¹⁸

Gymnasievalet är ett val som även i stor grad styrs av normer. Inom yrkesprogrammen råder en sned fördelning mellan flickor och pojkar. Nästan samtliga elever på VVS- och fastighetsprogrammet, el- och energiprogrammet är pojkar medan flickor i högre utsträckning återfinns inom hantverksprogrammet och dess olika inriktningar. Gymnasievalet som en sorterande process är som tydligast på yrkesprogrammen där endast ett fåtal ungdomar söker sig till ett program som domineras av motsatt kön.¹⁹

2.1 Linköpings gymnasiemarknad och dess betydelse för gymnasievalet

Linköpings fristående och kommunala gymnasieskolor är en del av hela regionens gymnasiemarknad. Som en av de större städerna i regionen attraherar Linköping många elever från de omkringliggande kommunerna. Läsåret 2016/17 återfinns 12 friskolor i Linköping där flertalet erbjuder olika former av yrkesprogram.

Skolverket genomförde under 2013 en kartläggning i syfte att undersöka hur elevernas villkor inför gymnasievalet påverkas av marknadsutvecklingen inom

---

¹⁷ Skolverket (2012). *Ungdomars uppfattningar om gymnasievalet*.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Skolverket (2014). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

den svenska skelsektorn. I rapporten lyfts Linköping fram som ett exempel på en regional utbildningsmarknad vilket i förlängningen tydligt inverkar på elevernas gymnasieval.²⁰

Utifrån ett antal intervjuer med elever konstateras att det stora utbudet i Linköping (och Östgötaregionen som helhet) medför att valmöjligheterna av vissa elever kan uppfattas som överväldigande. Omfattningen och karaktären av vägledningen inför gymnasievalet uppfattas även olika av flertalet av de intervjuade. Elevernas erfarenheter av studie- och yrkesvägledningen är att den kan anta ett lokalt, regionalt eller nationellt fokus på vägledningen, där variationer finns från fall till fall. Den stora mängden information som erbjuds vid gymnasiemässorna upplevs även som svår att överblicka.²¹

I Linköping finns det ett flertal skolor som erbjuder samma gymnasieprogram vilket medför att eleverna kan välja mellan olika alternativa skolor, både kommunala och fristående. I Skolverkets kartläggning framkommer att den enskilda skolans rykte därför i hög utsträckning är avgörande för Linköpingselevers val av utbildning. En skolas rykte utgörs i stort av elevernas egna uppfattningar om undervisningens utförande och kvalitet men även uppfattningar om sociala relationer mellan elever och lärare. Studie- och yrkesvägledarna förmedlar i kartläggningen även att valet av gymnasieskola bland eleverna ofta handlar om särskilda värden kring vilken skolkultur som de vill identifiera sig med.

I takt med ett ökat utbud blir skolornas egen marknadsföring av sina utbildningar avgörande. Eleverna i Linköping är inför gymnasievalet föremål för intensiv marknadsföring genom broschyrer, sociala medier och massmediareklam. När informationsflödet om de olika utbildningar och skolor ökar blir studie- och yrkesvägledningen en allt viktigare funktion.²²

2.2 Studie- och yrkesvägledning

Skolans åtagande i att stötta eleverna inför deras gymnasieval regleras av skollagen. Elever i samtliga skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.²³

Grundskolans studie- och yrkesvägledning är en central aktör i elevernas valprocess till gymnasieskolan. Studie- och yrkesvägledarnas roll har de senaste decennierna förändrats. Gymnasieskolans förändringar i form av ett större utbildningsutbud ställer större krav på vägledarna utifrån både val av

---

²⁰ Skolverket (2013). *Det svåra valet. Elevers val av utbildning på olika slags gymnasiemarknader.*

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Skollagen (2010:800). 2 kap. 29-30 §§.

gymnasieprogram, skola och framtida yrkesliv. Utifrån elevernas perspektiv medför det ökade antalet val ett större behov av vägledning, i takt med att valet upplevs som allt svårare förväntas studie- och yrkesvägledningen som konsekvens ta en aktivare roll i att säkerställa att eleverna gör väl underbyggda utbildnings- och yrkesval.²⁴

För elever som upplever att de känner sig osäkra på vilket gymnasieprogram de ska välja är det ofta lättare att välja ett högskoleförberedande program då detta val ofta ses som ett sätt att maximera framtida valmöjligheter. Yrkesprogrammets påtagliga differentiering och indelning i framtida yrken och arbetsliv upplevs som begränsande i motsats till de högskoleförberedande programmen, vilket anses påverka eleven såväl som studie- och yrkesvägledningen.²⁵ Detta är något som bekräftas i de intervjuer som gjorts inom ramen för yrkesprogramkommissionens arbete där en elev uppger att studie- och yrkesvägledningen uppmanat till att läsa högskoleförberedande program då eleven hade höga betyg från grundskolan.

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning av grundskolans studie- och yrkesvägledning konstateras att vägledningen är lågt prioriterad på de granskade skolorna. Flertal skolor och huvudmän har antagna planer som beskriver studie- och yrkesvägledningen som kontinuerlig process integrerad i undervisningen. Skolor och huvudmän utövar emellertid inte någon aktiv styrning av studie- och yrkesvägledningen, vilket får som konsekvens att det ofta saknas rutiner för att planera, följa upp och utveckla verksamheten.²⁶ Detta är en slutsats som styrks även av annan forskning kring studie- och yrkesvägledning där de allt jämt ökande förväntningarna på professionen inte åtföljs tillräckligt av nationella riktlinjer såväl som arbetsbeskrivningar och stöd på kommunal nivå.²⁷ Även Skolverket konstaterar att studie- och yrkesvägledningen sällan omfattas av skolornas systematiska kvalitetsarbete, men att det samtidigt finns stora variationer mellan landets skolor gällande omfattning, innehåll och praxis.²⁸

Som ett led i studie- och yrkesvägledningen samt att förbättra ungdomarnas förutsättningar till att göra medvetna studie- och yrkesval föreslog yrkesprogramsutredningen att prao skulle kunna genomföras på gymnasieskolans yrkesprogram. Utredningen menar att detta skulle öka kunskapen om yrkesprogrammen och de yrken som dessa leder till, men även

---

²⁴ Panican, Hjort & Hjärpe (2014). *Rådgivare, vägledare och mäklare. Om grundskolans roll och betydelse för gymnasievalet.*

²⁵ Ibid.

²⁶ Skolinspektionen (2013). *Studie- och yrkesvägledning i grundskolan.*

²⁷ Panican, Hjort & Hjärpe (2014). *Rådgivare, vägledare och mäklare. Om grundskolans roll och betydelse för gymnasievalet.*

²⁸ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet.*

möjliggöra för eleverna i grundskolan att pröva på arbetsmoment inom olika yrkesområden i en pedagogisk miljö.²⁹

Studie- och yrkesvägledningens övergripande inriktning och mål är fastslagna i skollagen och i grund- och gymnasieskolans läroplaner. I motsats till andra delar är dock studie- och yrkesvägledningens statliga styrning begränsad. Rådigheten om övergripande mål och strategier för vägledningen kan därför i stor utsträckning påverkas av respektive huvudman.³⁰

I Linköping utgörs studie- och yrkesvägledningen på grundskolan av nio studie- och yrkesvägledare fördelade på de kommunala grundskolor och grundsärskolorna. Barn- och ungdomsnämnden beslutade 2014 om strategiplan för studie- och yrkesvägledningen i grundskolan och grundsärskolan.³¹ Strategin är framtagen mot bakgrund av Skolverkets allmänna råd och har som målsättning att:

- Stärka eleverna att kunna göra väl underbyggda val för fortsatta studier och arbete
- Ge en allsidig bild av hur arbetslivet fungerar
- Skolan har väl utvecklade kontakter med närsamhälle, företag och arbetsliv
- Studie- och yrkesvägledningen ska vara hela skolans ansvar och en integrerad del i undervisningen

Studie- och yrkesvägledningen inom gymnasie- och vuxenutbildningen utgörs av ca 15 studie- och yrkesvägledare fördelade på gymnasieskolorna och Jobb- och Kunskapstorget. Bildningsnämnden antog 2014 en plan för studie- och yrkesvägledningen mot bakgrund av Skolverkets allmänna råd.³² Varje skolenhet och Jobb- och Kunskapstorget ska utforma en lokal plan för studie- och yrkesvägledningen. Utbildningskontoret ska därtill leda gemensam kompetensutveckling för dem som arbetar med studie- och yrkesvägledning innefattandes (1) Utbildning och arbetsmarknad, (2) Vägledaren som expert/processledare, (3) Informationsteknik och kommunikation och (4) Kontakt skola-näringsliv/nätverksarbete. Vissa möten sker tillsammans med studie- och yrkesvägledare från grundskolan för gemensam kompetensutveckling och samordning. Studie- och yrkesvägledning inom gymnasieskolan skiljer sig vägledningen fokuserar på den studieväg eleven valt inom gymnasieskolan och dess framtida vägar ut ur denna med exempelvis fortsatta studier på högskola eller etablering på arbetsmarknaden.

---

²⁹ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

³⁰ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

³¹ Barn- och ungdomsnämnden 2014-10-16, § 104

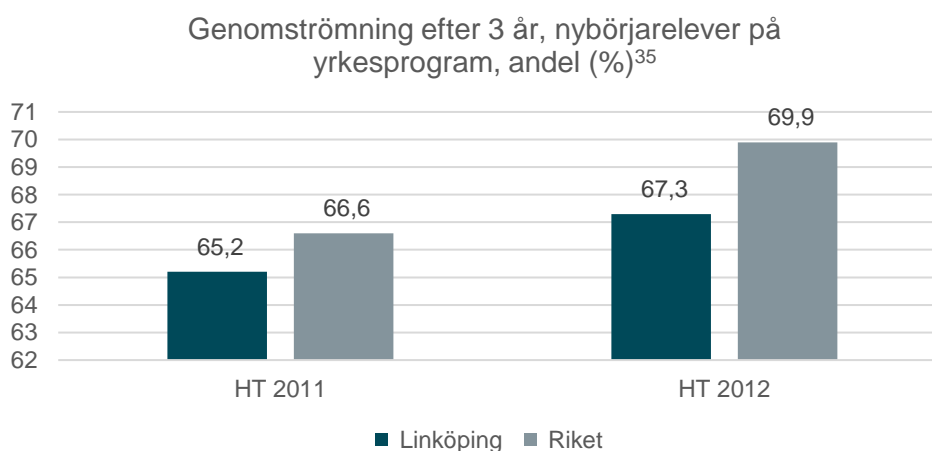
³² Bildningsnämnden 2014-06-18, § 87.

Vägledningen inför gymnasievalet är av stor vikt för rekryteringen till gymnasieskolans yrkesprogram. Komplexiteten i dagens vägledningsuppdrag ställer stora krav på de enskilda studie- och yrkesvägledarna. För att eleverna ska få likvärdiga förutsättningar och möjligheter att kunna göra välgrundade och informerade val är styrningen av studie- och yrkesvägledningen en avgörande fråga. Samverkan mellan skolformernas studie- och yrkesvägledning behöver vara systematisk och kontinuerlig. Linköpings kommun saknar idag en sammanhållen strategi för studie- och yrkesvägledningen inom grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning.

3 Yrkesutbildningarnas kvalitet

I Skolinspektionens granskning av kvaliteten på yrkesprogrammen konstateras att det finns arbetsgivare som uppger sig ha rekryteringsproblem men där de arbetssökande bedöms ha för låg kompetens för att vara anställningsbara.³³

Den gymnasiala yrkesutbildningens förmåga att möta arbetsmarknadens behov påverkas även i hög grad av hur stor andel av eleverna som erhåller examen. Jämfört med de högskoleförberedande programmen är genomströmningen på yrkesprogrammen lägre. Bland nybörjareleverna hösten 2012 erhöll 69,9 % examen på yrkesprogrammen jämfört med 73,7 % på de högskoleförberedande sett till riket som helhet.³⁴

Genomströmning påverkas av flertalet faktorer och är i sig inte det enda måttet på utbildningens kvalitet. Andelen elever som når gymnasieexamen påverkas i stor utsträckning av elevunderlaget på de aktuella programmen samt dess sociala och demografiska sammansättning, men även av skolans inre arbete och utbildningens kvalitet. Linköping har i jämförelse med riket en lägre

³³ Skolinspektionen (2014). *Undervisning på yrkesprogram*, Skolverket (2016). *Arbetslivet efter skolan*.

³⁴ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

³⁵ Skolverket, Jämförelsetal

genomströmning på yrkesprogrammen. Bland de hittills enda årskullarna sedan GY11 infördes ökar även avståndet till riksgenomsnittet mellan de elever som började hösten 2011 respektive hösten 2012.

Vid granskning av yrkesutbildningarnas undervisning och kvalitet på sammantaget 64 gymnasieskolor konstaterar Skolinspektionen att det finns flertal områden som behöver förbättras.³⁶

En slutsats av granskningarna är att det behövs en tydligare koppling mellan de gymnasiegemensamma ämnena och yrkesämnena. I Skolinspektionens nationella elevenkäter framkommer att eleverna på yrkesprogram inte upplever att de gymnasiegemensamma ämnena är relevanta för det kommande yrket. Mot bakgrund av yrkesutbildningarnas sammansättning med praktik och teori är en återkommande utmaning att konkretisera lärandet, både inom utbildningen och mot det kommande arbetslivet.³⁷

3.1 Yrkeslärarna

Skolinspektionens granskningar av undervisningen på yrkesprogram påvisar yrkeslärarkårens betydelse för elevernas lärande mot ett framtida yrke. I de årliga redovisningarna av Skolverkets samverkan med de nationella programråden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan understryks vidare yrkeslärarnas roll och kompetens som en grundförutsättning för att utbildningarnas kvalitet. De nationella programråden lyfter även fram vikten av att yrkeslärarna ges möjlighet till kontinuerlig kompetensutveckling för att kunna följa med utvecklingen i respektive bransch.³⁸

Skolverket redovisade under 2015 en prognos över behovet av olika lärarkategorier. Rekryteringsbehovet av yrkeslärare i landet förväntas bli mycket stort de kommande åren. Omsättningen på yrkeslärare är hög, genomsnittsåldern på yrkeslärarna är även högre än övriga gymnasielärare och det förväntas stora pensionsavgångar de kommande åren.³⁹

Yrkeslärarna är undantagna kravet på legitimation. Behörighetskraven till gymnasieskolans yrkesämnen regleras av behörighetsförordningen. För att vara behörig yrkeslärare krävs yrkeslärarexamen eller relevant yrkeserfarenhet i varje ämne kombinerat med annan pedagogisk högskoleexamen.⁴⁰

2014 genomförde Skolverket en undersökning av yrkeslärarna i syfte att kartlägga yrkesgruppen. Den nationella statistiken kring yrkeslärare är bristfällig

---

³⁶ Skolinspektionen (2014). *Undervisning på yrkesprogram*.

³⁷ Ibid.

³⁸ Skolverket (2013). *Redovisning av uppdrag om Skolverkets samverkan med de nationella programråden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan*

³⁹ Skolverket (2015). *Redovisning av uppdrag om prognos över behovet av olika lärarkategorier*

⁴⁰ Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och forskollärare. 2 kap. 25 §

med flertal stora utvecklingsområden och utgörs i stor utsträckning av yrkeslärarutbildningens examensstatistik. För att kunna besvara kartläggningens frågeställningar genomfördes en totalundersökning på samtliga av landets gymnasieskolor som erbjuder yrkesprogram. Rektorerne uppger vid datainsamlingen att yrkeslärarna vid rekrytering inte uppfyller kompetensbehoven på flertalet av yrkesprogrammets inriktningar. Utifrån rektorernas enkätsvar är endast 65 % av landets yrkeslärare behöriga. Andelen behöriga yrkeslärare är generellt högre för lärare anställda av offentliga huvudmän.⁴¹ De nationella programråden såväl som yrkesprogramutredningen framhåller vikten av att öka andelen behöriga yrkeslärare. Även insatser för att möjliggöra kompetensutveckling för lärarna i en högre utsträckning i syfte att hålla utbildningarna moderna och uppdaterade efterfrågas.⁴² Frågan om kompetensutveckling ses även av lärarfacken som en angelägen fråga för att stärka utbildningarnas kvalitet, både för eleverna och hos arbetsgivarna.⁴³

I bildningsnämndens årliga enkät för gymnasieskolorna i Linköping bedömer eleverna olika frågor kopplade till lärare och bedömning:

Elevenkät 2016 "Lärare och bedömning"

Resultatet visar att eleverna på yrkesprogram erhåller lägre värden i skattningen av flera av påståendena kopplade till lärare och bedömning än elever på högskoleförberedande program. När det kommer till frågorna "Mina lärare får

⁴¹ Skolverket (2014). *Yrkeslärare per program*.

⁴² SOU 2015:97. *Välja yrke*, Skolverket (2013). *Redovisning av uppdrag om skolverkets samverkan med de nationella programråden för yrkesprogrammen i gymnasieskolan*

⁴³ Lärarnas Riksförbund (2016). *13 steg mot en framgångsrik yrkesutbildning. En undersökning bland Sveriges yrkeslärare*.

”mig att tro på mig själv i mitt skolarbete” och ”Mina lärare är duktiga på att undervisa och handleda” skattar dock eleverna på yrkesprogram dessa högre än sina motsvarigheter på de högskoleförberedande programmen. Elever på yrkesprogram anser sig även i högre utsträckning veta vad de behöver prestera för att nå kunskapskraven i skolan.

Den tydligaste skillnaden mellan de olika programtyperna återfinns på frågan huruvida eleverna kan få svårare uppgifter om de vill, där eleverna på yrkesprogram i lägre utsträckning anser att de ges möjlighet att erhålla mer kvalificerade uppgifter. Detta går i linje med Skolinspektionens granskning av undervisningen på yrkesprogram där de konstaterar att undervisningen i flertal av de granskade fallen brister i att anpassa undervisningen till elevernas olika förutsättningar och behov.⁴⁴

3.2 Skolmiljö

En avgörande faktor för yrkesutbildningarnas kvalitet är skolmiljön. Relationen mellan elever och skolpersonal, mellan elever och skolans regler och arbetsmiljö samt skolans fortlöpande värdegrundsarbete utgör sammantaget viktiga komponenter av skolmiljön för eleverna och skolpersonal.

Gymnasieskolan har ett uttalat uppdrag att förmedla den värdegrund som regleras i skolans författningar. Krav på ett aktivt arbete för likabehandling samt ett förbud mot diskriminering och kränkande behandling återfinns i skollagen och diskrimineringslagen. Skollagen beskriver utbildningen tvådelade uppdrag som förmedlare av både kunskap *och* värden:

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheter och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁴⁵

Yrkesprogramsutredningen konstaterar i slutbetänkandet att värdegrundsarbetet behöver stärkas på yrkesprogrammen. Däribland att skolans förebyggande arbete mot kränkande behandling sällan omfattar elevernas arbetsplatsförlagda lärande. Differentieringen vad gäller innehåll mellan varje program är kraftigare inom yrkesprogrammen än på de högskoleförberedande och många program har en sned könsfördelning. Värdegrundsarbetet ses här som en viktig

---

⁴⁴ Skolinspektionen (2004). *Undervisning på yrkesprogram*.

⁴⁵ Skollagen (2010:800). 1 kap. 4 §.

aspekt för att kunna uppmuntra elever till mindre könsstereotypa utbildningsval.⁴⁶

Flertalet frågor kopplade till skolans värdegrundsarbete återfinns i bildningsnämndens elevenkät under området ”Bemötande och likabehandling”:

Elevenkät 2016 ”Bemötande och likabehandling”

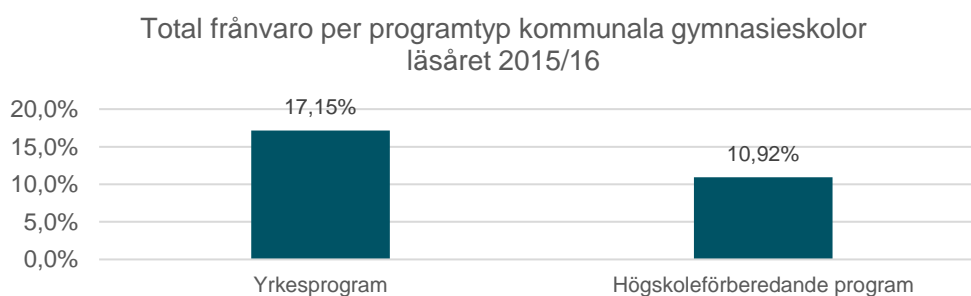
Inom frågeområdet finns en relativt stor skillnad mellan hur eleverna på de olika programtyperna förhåller sig till bemötande och likabehandling. Eleverna på yrkesprogram erhåller genomgående lägre värden. De största skillnaderna mellan elever på olika programtyper återfinns på frågorna ”I min skola pratar vi om jämställdhet mellan könen”, ”I min skola pratar vi om mänskliga rättigheter” och ”I min skola respekterar vi varandras olikheter”. Utifrån ett likvärdighetsperspektiv går det att i enkätens resultat konstatera att det finns klara skillnader mellan de båda programtyperna och att yrkesprogram utifrån detta bör prioriteras vad gäller insatser.

Regeringen gav 2015 en särskild utredare i uppdrag att kartlägga och analysera elevers ogiltiga frånvaro i skolan. I utredningens uppdrag ingick att undersöka hur värdegrundsarbete kan förebygga frånvaro inom skolan. Utifrån datainsamlingen preciseras ett antal faktorer av skolmiljön som kan främja närvaro och förebygga frånvaro:

⁴⁶ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

- **Elevers delaktighet och inflytande** – svag skolanknytning utgör en risk för studieavbrott vilket i hög grad påverkas av elevernas möjligheter till delaktighet och inflytande i skolans verksamhet.⁴⁷
- **Trygghet och studiero** – skolor som arbetar med förebyggande med frågor kopplade till trygghet och studiero kring den pedagogiska miljön har större förutsättningar att nå goda skolresultat.⁴⁸
- **Kränkningar, diskriminering och trakasserier** – erfarenheter från utredningen pekar tydligt ut kränkningar, diskriminering och trakasserier som riskfaktorer kopplat till frånvaro. Temagruppen unga i arbetslivet genomförde 2013 en studie av 379 ungdomar som inte fullföljt sina gymnasiestudier där mobbning, socialt utanförskap och brist på pedagogiskt stöd i skolan pekas ut som de främsta orsakerna till avhopp.⁴⁹

Linköpings kommun följer som en del av det systematiska kvalitetsarbetet upp ungdomars frånvaro på gymnasieskolan.

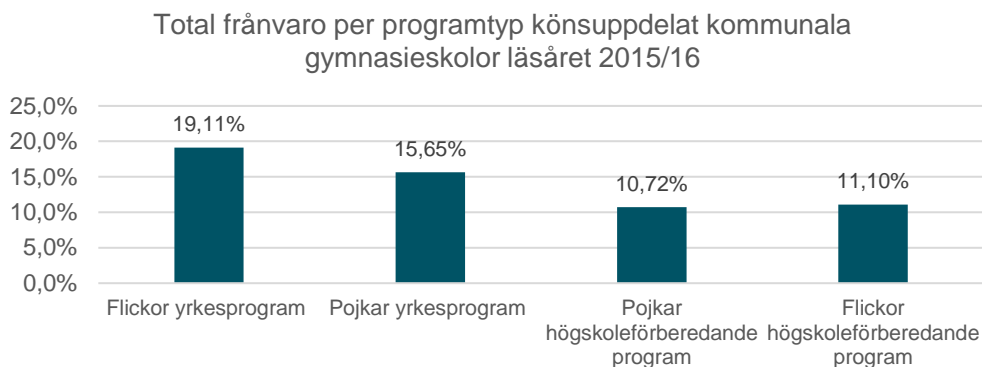
Utifrån statistiken kan utläsas att det finns en tydlig skillnad vad gäller frånvaro mellan de olika programtyperna där elever på yrkesprogram i större utsträckning är frånvarande från skolan än elever på de högskoleförberedande programmen.

---

⁴⁷ SOU 2016:94. *Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera.*

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Temagruppen unga i arbetslivet (2013). 10 orsaker till avhopp. 379 unga berättar om avhopp från gymnasiet.

Vid närmare uppdelning kan utläsas att flickor på yrkesprogram är den grupp som är överrepresenterad i frånvarostatistiken medan skillnaden mellan pojkar-flickor på de högskoleförberedande programmen är mindre signifikant. Uppföljning av frånvaro och skolornas åtgärder för ökad närvaro ingår i bildningsnämndens systematiska kvalitetsarbete och utgör en del av skolenheternas kvalitetsrapporter.

4 Arbetsliv i utbildning

4.1 Arbetsplatsförlagt lärande (APL)

I och med 2011 års reform av gymnasieskolan fick yrkesprogrammen en tydligare koppling till arbetsmarknad och arbetsliv. Hösten 2011 infördes arbetsplatsförlagt lärande (APL) på samtliga av gymnasieskolans yrkesprogram och ersatte därmed föregångaren arbetsplatsförlagd utbildning (APU). Det arbetsplatsförlagda lärandet ses i propositionen som föregick lagändringen som en avgörande aspekt av yrkesutbildningarnas kvalitet och verklighetsförankring.⁵⁰

Det arbetsplatsförlagda lärandet centrala betydelse för den gymnasiala yrkesutbildningen framgår i propositionen *Högre krav och kvalitet i nya gymnasieskolan*:

Den arbetsplatsförlagda delen av en yrkesutbildning är så avgörande för kvaliteten att utbildningen i normalfallet inte bör anordnas om APL inte kan tillhandahållas under överskådlig tid.⁵¹

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på samtliga av gymnasieskolans yrkesprogram och omfatta minst 15 veckor. Det är huvudmannen för utbildningen som ansvarar för att skaffa platser för APL och rektor som beslutar om hur dessa fördelas av kurser och läsår.⁵²

⁵⁰ Prop. 2008/2009:199. Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.

⁵¹ Ibid. s. 64

⁵² Gymnasieförordning (2010:2039). 4 kap. 12 §.

Den arbetsplatsförlagda delen av yrkesutbildningarna har på en nationell nivå vid flertal tillfällen varit föremål för en rad olika studier och granskningar. Utvecklingsområden som ofta återkommer är bland annat tillgång och anskaffning av APL-platser, lärarnas uppföljning och betygssättning, handledningen under APL-perioden samt kvaliteten i lärandet på arbetsplatserna.⁵³

Skolverket genomförde en 2016 en större kartläggning av det arbetsplatsförlagda lärandet på nationell nivå inom gymnasieskolan genom enkäter riktade till skolhuvudmän, rektorer och yrkeslärare.⁵⁴ I rapporten konstateras att skolornas organisering av APL-verksamheten varierar, men att yrkeslärarna ofta har en central roll vad gäller det löpande arbetet kring APL. Formellt är det huvudmannens ansvar att skaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet, och att dessa motsvarar de krav som finns för den aktuella utbildningen. Skolverkets slutsatser efter intervjuer av rektorer, huvudmän och yrkeslärare visar dock att yrkeslärarna i många fall får ta ett stort ansvar i att finna ändamålsenliga APL-platser för respektive utbildning. Var fjärde lärare i undersökningen uppger att de har ett för stort eget ansvar för att ordna APL-platser.⁵⁵ Detta är en bild som även bekräftas av Skolinspektionen vid granskning av arbetslivsanknytningen på 15 gymnasieskolor, där ansvaret för struktur och former för skolornas APL i stor utsträckning åläggs enskilda yrkeslärare eller APL-samordnare.⁵⁶

Tillgången på APL-platser förändras över tid men är även olika beroende på vilken utbildning som avses. Arbetsplatsernas möjligheter och intresse för att ta emot elever varierar, men även inbördes konkurrens mellan olika utbildningsanordnare. Tillgången på APL-platser påverkar i hög utsträckning kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärandet. Förutom att en bristfällig tillgång påverkar skolornas möjlighet att kunna tillhandahålla APL till samtliga elever medför det även sämre möjligheter att kunna välja lämpligast arbetsplats utifrån ändamålet.⁵⁷

---

⁵³ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

⁵⁴ Skolverket (2016). *Det arbetsplatsförlagda lärandet på gymnasieskolans yrkesprogram*.

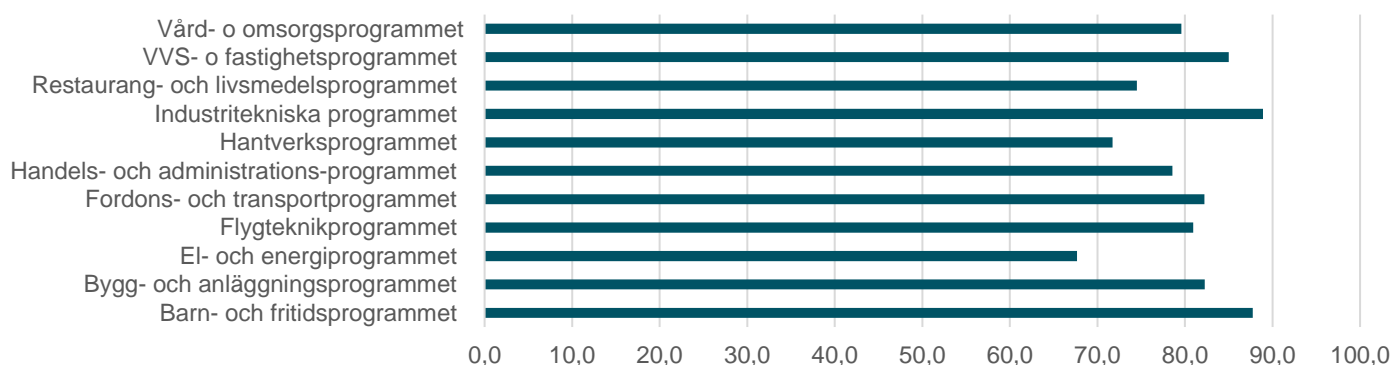
⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Skolinspektionen (2016). *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning. En kvalitetsrapport om restaurang- och livsmedelsprogrammet och hantverksprogrammet*.

⁵⁷ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

Skolverkets granskning av det arbetsplatsförlagda lärandet visar att färre än fyra av tio yrkeslärare anser att handledarna i hög utsträckning har förmåga att handleda eleverna. Vidare visar resultaten att en klar minoritet av handledarna på arbetsplatser bedöms ha genomgått Skolverkets handledarutbildning. Utifrån lärarnas bedömningar i studien sticker vård- och omsorgsprogrammet och industritekniska programmet ut i positiv bemärkelse vad gäller omfattningen av handledarnas handledarutbildning. De tydligaste negativa skattningarna återfinns på handels- och administrationsprogrammet och VVS- och fastighetsprogrammet.⁵⁸

Handledningen på APL har gett mig möjlighet att utvecklas

Utifrån bildningsnämndens elevenkät kan utläsas att de ovan nämnda programmen erhåller mätvärden i det övre skiktet jämfört med de andra yrkesprogrammen, där istället el- och energiprogrammet och hantverksprogrammet i Linköping står ut med lägre resultat.

Återkommande kritik från både Skolverket och Skolinspektionen i nationella granskningar av det arbetsplatsförlagda lärandet är att det sällan omfattas av skolornas systematiska kvalitetsarbete.⁵⁹

Bildningsnämnden följde under 2016 upp skolornas hantering, anskaffning och fördelning av APL-platser via nämndens internkontroll. Anders Ljungstedts gymnasium har under läsåret 2015/16 genomfört ett utvecklingsarbete i syfte att höja kvaliteten på skolans APL. Anskaffning av APL-platser sker på Anders Ljungstedts gymnasium delvis genom kontakter i programråd, men främst genom kontakter som respektive program har med branschen vilket överensstämmer med den bild Skolverket ger där programråden ofta får en underordnad funktion i att säkerställa anskaffningen av APL-platser.⁶⁰

⁵⁸ Skolverket (2016). *Det arbetsplatsförlagda lärandet på gymnasieskolans yrkesprogram.*

⁵⁹ Skolverket (2016). *Det arbetsplatsförlagda lärandet på gymnasieskolans yrkesprogram,* Skolinspektionen (2016). *Samverkan för bättre arbetslivsanknytning. En kvalitetsrapport om restaurang- och livsmedelsprogrammet och hantverksprogrammet.*

⁶⁰ Skolverket (2016). *Det arbetsplatsförlagda lärandet på gymnasieskolans yrkesprogram,*

På Birgittaskolan sker anskaffning av APL- platser vid två tillfällen per läsår i samverkan med övriga utbildningsanordnare av vård- och omsorgsutbildning och vårdverksamheterna inom Vård och omsorgscollege. Både Birgittaskolan och Anders Ljungstedts gymnasium inbjuder till handledarutbildning och använder sig av Skolverkets material.

Utifrån skolenheternas kvalitetsrapporter läsåret 2015/16 framkommer att det vid flera skolenheter i rapporterna saknas uppföljning av det arbetsplatsförlagda lärandet. Bildningsnämnden behöver som huvudman för gymnasieskolans yrkesprogram på ett tydligare sätt säkerställa att anskaffningen och hanteringen av APL-platserna följs upp och utvecklas via det systematiska kvalitetsarbetet, men även att dessa lever upp till de krav som finns för den respektive utbildning.

4.2 Programråd

Inom yrkesprogrammen finns idag både oreglerad och reglerad samverkan med arbetsmarknaden. Samverkan mellan gymnasieskolan och den lokala arbetsmarknaden utgör en viktig komponent i att stärka yrkesutbildningarnas kvalitet, men även för den regionala kompetensförsörjningen. Sedan införandet av den reformerade gymnasieskolan 2011 återfinns en reglering av lokala programråd.⁶¹ Då förutsättningar och behov av samverkan med den lokala arbetsmarknaden varierar kraftigt över landet ansåg lagstiftaren att mer ingående reglering av de lokala programråden ej skulle göras. I propositionen som föregick lagändringen beskrivs programrådets uppgifter där samråd kring programfördjupningarnas innehåll samt samverkan med huvudmannen i frågor kopplade till det arbetsplatsförlagda lärandet lyfts fram som exempel.⁶²

Utöver de lokala programråden infördes även 2011 nationella programråd. De nationella programrådets uppdrag skulle i första hand utgöras av att bistå Skolverket i arbetet med att utveckla och följa upp yrkesprogrammen. I förlängningen tänktes även de nationella programråden få en viktig roll i att säkerställa matchningen mellan gymnasieskolans yrkesprogram och arbetsmarknadens efterfrågan.

I sin årliga redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet konstaterar Skolverket att det saknas en samlad nationell bild över de lokala programråden, både vad gäller förekomst, arbetssätt och arbetsformer.⁶³ Yrkesprogramutredningen argumenterar i sitt slutbetänkande för att en av anledningarna till den bristande informationen om programrådets verksamhet går att hänföra till Skolinspektionens bedömningsunderlag vid tillsyn av gymnasieskolor som erbjuder yrkesprogram. Utredningen konstaterar att inspektionens bedömningsunderlag för yrkesprogram innehåller frågor kring det

---

⁶¹ Gymnasieförordning (2010:2039). 1 kap. 8 §.

⁶² Prop. 2008/2009:199. Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.

⁶³ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

arbetsplatsförlagda lärandet och inkluderar arbetsplatsbesök, men det saknas frågor kopplade till gymnasieskolans lokala programråd.⁶⁴

De lokala programråden är tänkta att fylla en viktig funktion som sammanbindande länk mellan utbildningarna och det omkringliggande näringslivet. Skolinspektionen konstaterar vid sin kvalitetsgranskning av de gymnasiala lärlingsutbildningarna att programrådets aktivitet och kvalitet kraftigt varierar. Myndigheten understryker dock programrådets tillsynes outnyttjade potential i syfte att utveckla yrkesutbildningarnas kvalitet, där både arbetsmarknadsparter och utbildningsanordnare kan dra nytta programråden.⁶⁵

Programrådets varierande kvalitet kan tänkas ha flera anledningar. En återkommande problematik i programråden är svårigheten att få en tillräcklig representation från arbetslivet. Möjligheten till god representation påverkas här både av branschens homogenitet men även utifrån den aktuella regionens utbildningsutbud. En väl utvecklad lokal verksamhet kring programråden av flera utbildningsanordnare och skolor riskerar, framförallt i de större kommunerna, att påverka arbetslivets möjlighet till en god representation i samtliga programråd. Skolverket påtalar att programrådets uppgifter och innehåll även måste utformas för att tilltala både skolan och representanterna från arbetslivet.⁶⁶ Kvaliteten på programråden kan även påverkas av rådets sammansättning, där ett yrkesprogramms olika inriktningar kan rikta sig mot olika branscher vilket kan få som effekt att kvaliteten upplevs som sämre av arbetslivsrepresentanter och företrädare för utbildningen. De flesta aktiva programråd kopplade till yrkesprogrammen på de kommunala skolorna i Linköping är därför sedan en tid uppdelade per inriktning, som ett led i att öka rådets kvalitet generellt.

De nationella programråden har flertalet gånger framfört att de lokala programråden måste stärkas. Frågan gällande starkare reglering av de lokala programråden och deras arbete har framförts och behandlats av flertal aktörer. Yrkesprogramsutredningen bedömde i sitt slutbetänkande, i enlighet med den ursprungliga propositionen, att ytterligare reglering av programrådets verksamhet inte var önskvärd, detta utifrån de stora lokala variationerna vad gäller förutsättningar och behov runt om i landet.⁶⁷

Programrådets roll bör även belysas i relation till yrkesprogrammets uttalade uppdrag⁶⁸ som en bas för den regionala och nationella kompetensförsörjningen. Utifrån författningarna saknas en tydlig reglering på regional nivå gällande

---

⁶⁴ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

⁶⁵ Skolinspektionen (2013). *Gymnasial lärlingsutbildning. En kvalitetsgranskning av gymnasial lärlingsutbildning*.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

⁶⁸ Skollagen (2010:800) 15 kap. 3 §.

samverkan mellan yrkesutbildning och arbetsliv. Yrkesutbildningarna har en viktig regional funktion för kompetensförsörjning och de nationella programråden vid flertal tillfällen uttryckt önskan om en regional nivå där frågor av mer övergripande karaktär kan behandlas gentemot branschorganisationer i motsats till enskilda arbetsgivare. Kommunförbundet Stockholms län inrättade under vårterminen 2012 ett antal regionala programråd för länets yrkesprogram. Det regionala rådet fungerar här som rådgivande i frågor som rör vilka utbildningar och inriktningar som bedöms som strategiskt viktiga i regionen.⁶⁹

På en regional nivå finns emellertid flertalet oreglerade former av samverkan gentemot branschorganisationer och andra aktörer, så även i Linköping. *Yrkescollege* utgör ett exempel på oreglerad samverkan där utbildningsanordnare och parter från arbetsmarknaden tillsammans ställer upp kriterier för utbildningen innehåll, kvalitet och former för samverkan. Utbildningsanordnare kan därefter ansöka om att certifiera utbildningen.⁷⁰ Industritekniska programmet, el- och energiprogrammet, flygtekniska programmet på Anders Ljungstedts gymnasium är sedan en tid certifierade via Teknikcollege. Birgittaskolans vård- och omsorgsprogram är certifierade genom Vård- och omsorgcollege. Certifieringskravet och de riktlinjer som utbildningsanordnarna tillsammans med arbetsgivarparterna tar fram bidrar här till legitimitet samtidigt som kopplingen till den regionala arbetsmarknaden blir tydligare. För övriga yrkesprogram saknas en motsvarighet mellan utbildningsanordnare och arbetsmarknad för att på en strategisk regional nivå säkerställa matchningen mellan skola-arbetsliv. På huvudmannanivå saknar även bildningsnämnden kontinuerlig uppföljning av arbetet med programråden inom yrkesprogrammen på de kommunala gymnasieskolorna.

4.3 Tävlingsverksamhet inom yrkesprogram

Där programråden utgör en reglerad form av samverkan mellan utbildningsanordnare och arbetslivet återfinns olika former av tävlingsverksamhet inom ramen för yrkesprogram som ett exempel på aktiviteter där skolan frivilligt samverkar med arbetslivet. Cedefop (Europeiskt centrum för utveckling av yrkesutbildning) lyfter fram tävlingsverksamhet som en viktig del i att öka ungdomars kunskaper om arbetslivet. Lokal och regional publicitet kring tävlingar ses här som ett sätt att öka intresset för yrkesutbildningar bland elever som står inför deras gymnasieval.⁷¹

I Skolverkets redovisning av regeringsuppdraget gällande yrkestävlingar på skolnivå framkommer att huvuddelen av tävlingarna genomförs i nära samarbete med branschorganisationer. Branschrepresentanter är i dessa ofta mycket aktiva genom att sponsra, ansvara för genomförande, bedömningar och i att bestämma

---

⁶⁹ <http://www.ksl.se/utbildning-och-arbetskraft/gemensam-gymnasieregion/regionala-programrad.html>

⁷⁰ <http://www.teknikcollege.se/vad-ar-teknikcollege/>, <https://www.vo-college.se/>

⁷¹ Cedefop. (2015). *High-performance apprenticeships & work-based learning: 20 guiding principles*

tävlingsuppgifter.⁷² För elever på yrkesprogram erbjuder yrkestävlingar goda möjligheter till kontakt med representanter från branscher och framtida arbetsgivare. Tävlingsverksamhet inom yrkesprogrammen framhålls även av yrkesprogramsutredningen som en god möjlighet att höja yrkesutbildningarnas status, kvalitet och attraktionskraft.⁷³

En av de mer framträdande organisationerna i Sverige kring yrkesutbildningar är World Skills Sweden som ansvarar för det svenska yrkeslandslaget. World Skills Sweden anordnar även yrkes-SM som anordnas vartannat år och innehåller tävlingar inom bygg, design, industri, it, service samt vård- och tekniksektorn. Utifrån Yrkes-SM kvalificerar tävlingsdeltagare till yrkeslandslaget och representerar sedan Sverige i de internationella tävlingarna EuroSkills och WorldSkills.⁷⁴

Representanter från yrkesprogramkommissionen deltog i maj 2016 när yrkes-SM genomfördes i Malmö. Det totala antalet besökare uppgick till 22 000 personer där ett stort antal utgjordes av ungdomar i åldrarna 14-15 år. World Skills genomförde efter evenemanget en enkätundersökning där 85 % av besökarna uttryckte att de fått en mer positiv bild av yrkesutbildning efter att ha deltagit.⁷⁵ Elever från Berzeliuskolan och Anders Ljungstedts gymnasium deltog där en elev även vann yrkes-SM i flygteknik och kommer under 2017 att tävla i yrkes-VM.

Yrkes-SM kommer 2018 arrangeras i Uppsala. Mot bakgrund av ett sjunkande antal sökande till gymnasieskolans yrkesprogram initierade Uppsala kommun ett arbete för att arrangera yrkes-SM tillsammans med World Skills Sweden i december 2014. Satsningen gjordes i syfte att lyfta de gymnasiala yrkesprogrammen och dess möjligheter, samt att i förlängningen bidra till att säkra den regionala kompetensbehovet inom yrken där gymnasial yrkesexamen krävs.

Bildningsnämnden har i sina utvecklingsmedel för läsåret 2016/17 avsatt resurser för att möjliggöra deltagande i tävlingsverksamheter på yrkesprogram. Anders Ljungstedts gymnasiums skolledning har mot bakgrund av deltagandet vid yrkes-SM 2016 påbörjat ett arbete för att arrangera ett lokalt/regionalt tävlingsarrangemang för de gymnasiala yrkesprogrammen.

5 Utbildning till arbetsliv

Yrkesprogrammen i gymnasieskolan har ett uttalat syfte att säkerställa den regionala kompetensförsörjningen. En kvalitativ och väl utformad

---

⁷² Skolverket. (2010). *Redovisning av regeringsuppdrag om yrkestävlingar på skolnivå.*

⁷³ SOU 2015:97. *Välja yrke*

⁷⁴ <http://worldskills.se/>

⁷⁵ Ibid.

yrkesutbildning kräver en stark koppling till arbetsmarknaden där programråd och APL utgör en reglerad form av samverkan. Hur väl yrkesprogrammen innehåll stämmer överens med arbetslivets krav är en av flera indikationer för kvaliteten på yrkesprogrammen.

På en nationell nivå har Skolverket ett utökat uppdrag att följa ungdomars övergång från skola till arbetsliv och högre studier.

5.1 Etablering på arbetsmarknaden

Det saknas tillförlitlig uppföljning på nationell och lokal nivå av avgångna elevers etableringsstatus efter avslutad utbildning på yrkesprogram. Möjligheten att följa ungdomarnas verksamhet efter avslutade studier är avgörande för att utvärdera yrkesutbildningarnas arbetsmarknadsrelevans vilket även Skolverket lyfter fram som ett utvecklingsområde.⁷⁶

Statistiska Centralbyrån (SCB) genomförde 2015 en omfattande undersökning kring yrkesprogramselevernans etablering på arbetsmarknaden. Undersökningens data är hämtad från de elever som var först med att gå klart den reformerade gymnasieskolan GY11. Av de som uppnådde yrkesexamen angav sammanlagt 70 % att de huvudsakligen arbetade, där viss skillnad mellan de olika yrkesprogrammen återfinns. Av de som uppgav att de arbetade var 47 % tillsvidareanställda. Det yrkesprogram som står ut vad gäller anställningsform är barn- och fritidsprogrammet där de tidigare eleverna i högre grad har tidsbegränsade anställningar. Skillnader finns även mellan yrkesprogrammen vad gäller andel som arbetar heltid. Bland de elever som gått industritekniska programmet, bygg- och anläggningsprogrammet samt fordon- och transportprogrammet arbetade ca 90 % heltid. Detta i motsats till handels- och administrationsprogrammet och hantverksprogrammet där ca 30 % uppgav att de arbetade heltid ett år efter avslutade studier.⁷⁷

En indikation på hur väl yrkesprogrammen förbereder för framtida yrkesliv är i vilken utsträckning ungdomar upplever en överensstämmelse mellan utbildning- och arbetsliv. Detta tillsammans med de mottagande branschernas uppfattning om ungdomars yrkeskunskaper utgör ett mått på matchningsgraden mellan skolan och arbetslivet. SCB konstaterar i sin undersökning att det finns stora skillnader mellan de olika yrkesprogrammen i hur ungdomarna ser på utbildningens relevans i yrkeslivet. Vård- och omsorgsprogrammet står här ut som ett program med hög matchningsgrad där närmare åttio procent av de tidigare eleverna upplever att yrkesutbildningens innehåll till stor del överensstämmer med deras arbetsuppgifter i yrkeslivet.⁷⁸ Detta understryks även i Skolverkets kartläggning av ungdomars inträde på arbetsmarknaden där

---

⁷⁶ Skolverket (2016). *Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet*.

⁷⁷ SCB (2016). *Yrkesprogrammen i backspegeln. Arbete och studier ett år efter gymnasieskolan*.

⁷⁸ Ibid.

arbetsledare inom vård och omsorg uppger sig vara mycket nöjda med sina yngre medarbetares förmågor.⁷⁹ I motsats till före detta elever på vård- och omsorgsprogrammet finns elever som tidigare gått hotell- och turismprogrammet och hantverksprogrammet där en majoritet av de tillfrågade uppger att deras nuvarande arbetsuppgifter inte alls överensstämmer med inriktningen på deras yrkesprogram.⁸⁰

Yrkesverksamma inom exempelvis jord- och skogsbruk, byggverksamhet samt reparationer av motorfordon har ofta en homogen utbildningsbakgrund där en hög andel av de anställda är tidigare elever inom branschnära yrkesförberedande program som fordon- och transport, naturbruksprogrammet samt bygg- och anläggningsprogrammet. De största branscherna som sysselsätter unga utgörs av handel och vård och omsorg. Ungdomars gymnasiebakgrund varierar stort mellan bransch till bransch, där flertal av branscherna i huvudsak rekryterar elever från de högskoleförberedande programmen. Bland de yrkesverksamma inom handel har 34 % en gymnasiebakgrund i det högskoleförberedande samhällsvetenskapsprogrammet.⁸¹ Efterfrågan på handels- och administrationsprogrammet är även något som behandlas i den nationella gymnasieutredningen. Centrala företrädare från handelsbranschen har i utredningen framfört att programmet inte fyller sin tänkta funktion och att utbildningens innehåll inte är tillräckligt anpassat till branschens krav. Arbetsgivarnas rekrytering inom handel utgörs istället av personer från andra nationella program. Bland utredningens förslag återfinns därför att det högskoleförberedande ekonomiprogrammet kompletteras med en inriktning med kurser i karaktärsämnen inom handelsområdet.⁸² I Skolverkets årliga uppföljning av gymnasieskolans utveckling framkommer att de nationella programråden vidhåller att handelsbranschen lika gärna anställer personer som gått ett högskoleförberedande program än elever från handels- och administrationsprogrammet.⁸³ Även gymnasieutredningen understryker att flertalet elever från andra yrkesprogram även arbetar inom handel efter sin utbildning och föreslår att karaktärskurser inom handel införs på relevanta yrkesprogram.⁸⁴

Avgörande för ungdomarnas etablering på arbetsmarknaden är deras nivå på betygskort, visar Statistiska Centralbyråns uppföljning. Undersökningen grundar sig på eleverna som gick ut ett yrkesprogram läsåret 2013/14.

---

⁷⁹ Skolverket (2016). *Arbetslivet efter skolan*.

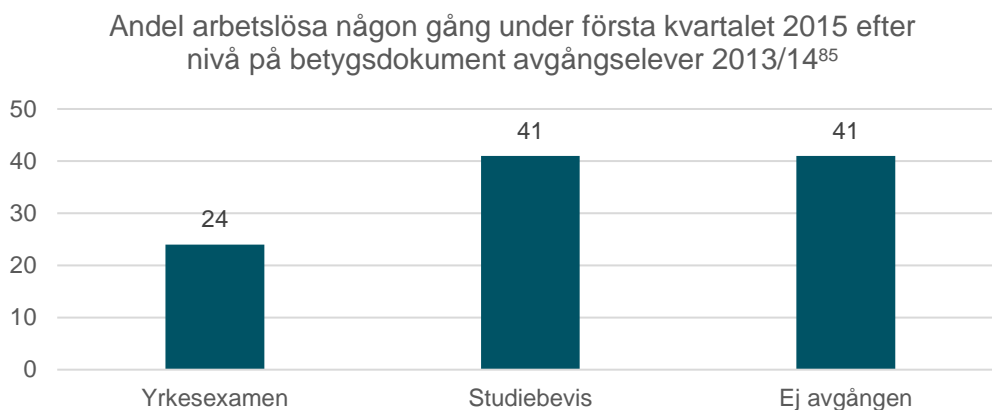
⁸⁰ SCB (2016). *Yrkesprogrammen i backspegeln. Arbete och studier ett år efter gymnasieskolan*.

⁸¹ Skolverket (2016). *Arbetslivet efter skolan*.

⁸² SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla. Åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.

⁸³ Skolverket (2016). *Uppföljning av gymnasieskolan*.

⁸⁴ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla. Åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning*.

Undersökningens resultat påvisar vikten av att ungdomar på yrkesprogram erhåller yrkesexamen samt hur nivån på betygspoängen påverkar möjligheterna till arbete efter avslutad gymnasieutbildning. Ett av bildningsnämnden prioriterade mål är att alla elever i gymnasieskolan ska nå gymnasieexamen. För avgångseleverna våren 2016 har andelen elever som erhållit gymnasieexamen ökat från föregående år. Det är elever på yrkesprogram, företrädesvis män, som står för ökningen. Elever på högskoleförberedande program har en jämn och hög examensgrad. Totalt har 85 % av både pojkarna och flickorna nått gymnasieexamen.

5.2 Vidareutbildning och yrkeshögskolan

Genom att aktivt välja att addera kurser för grundläggande (eller särskild) högskolebehörighet kan elever efter avslutad gymnasieutbildning välja att studera på högskolan. Den nationella gymnasieutredningen har behandlat frågan huruvida grundläggande behörighet ska ingå i samtliga yrkesprogram. Utredningen bedömer att den nuvarande lagstiftningen är en bidragande orsak till det minskade intresset för yrkesutbildning samt att det innehållet i de behörighetsgivande kurserna i många fall är nödvändiga för framtida yrken samt att de bidrar till att ungas aktiva deltagande i samhällslivet och deras personliga utveckling. I sina förslag understryker dock utredningen att yrkesprogrammen med tydlighet fortfarande i första hand ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.⁸⁶

För icke-akademiska eftergymnasiala studier återfinns yrkeshögskolan som ett naturligt nästa steg inom yrkesutbildningen. Nuvarande yrkeshögskolan skapades 2009 och ersatte då föregångaren kvalificerade yrkesutbildningar (KY). Utbildningar inom yrkeshögskolan behöver för att få tillstånd svara upp mot ett behov av kvalificerad arbetskraft som inte kan tillgodoses av högskolan. Yrkeshögskoleutbildningar ska präglas av stark arbetslivsanknytning samt

⁸⁵ SCB (2015). *Yrkesutbildningen i backspeglens. Arbete och studier ett år efter gymnasieskolan.*

⁸⁶ SOU 2016:77. *En gymnasieutbildning för alla. Åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning.*

bedrivs i samverkan mellan arbetsliv och utbildningsanordnare. Anordnare av yrkeshögskoleutbildning har stora möjligheter att själva kunna styra behörighetskriterierna för antagning. Förutom gymnasieexamen krävs även ofta särskilda förkunskaper som kan utgöras av arbetslivserfarenhet men även yrkeskurser motsvarande gymnasieskolans yrkesprogram.

Yrkesprogramsutredningen lyfter problematiken kring gymnasieskolans yrkesprogramms påverkan på yrkeshögskolan. Flera av de gymnasieprogram som leder till yrkesområden där det råder brist på arbetskraft har svårt att rekrytera elever. Då yrkeshögskoleutbildningarnas behörighetskrav ofta utgörs av förkunskaper motsvarande dessa gymnasieprogram ärver yrkeshögskolan svårigheten att rekrytera elever vilket framförallt slår mot branscher kopplade till gymnasieprogramsinriktningar med svagt elevunderlag.⁸⁷

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) ansvarar för tillståndsprovning och tillsyn av yrkeshögskoleutbildningar. I en kartläggning genomförd av utbildningsutbudet 2014-2015 inom yrkeshögskolan framkommer att förkunskapskraven varierar stort bland utbildningarna. Krav på yrkeserfarenhet förekommer inom samtliga yrkesområden. Förkunskapskraven utgörs i många fall av kurser från gymnasieskolans yrkesprogram, bristen på reglering innebär dock att likartade utbildningar runt om i landet kan ha olika krav på förkunskaper.⁸⁸ Ovanstående problematik behandlas i promemorian *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap* vars efterföljande proposition föreslår att behörighetsgivande förutbildningar ska få bedrivs inom ramen för yrkeshögskolan, bland annat i syfte att öka antalet studerande inom skolformen.⁸⁹

5.3 Branschernas kompetensförsörjningsbehov

Arbetsförmedlingen konstaterar i sina prognoser att Östergötland som helhet genomgått en strukturförändring där det tidigare fanns flertal jobb som inte krävde någon specifik utbildning. Andelen jobb som kräver högskoleutbildning ökar, men det finns även skillnader mellan de olika yrkeskategorierna.⁹⁰ Den förändring som skett i regionen har att göra med branschernas struktur, ökade kompetenskrav och benägenheten till utbildning hos personer boende i Östergötland. Det finns dock fortfarande flertal branscher och yrken som endast kräver en gymnasial yrkesexamen. Bland de branscher där det råder brist på utbildad arbetskraft i Östergötland idag finns bygg- och industrisektorn, restaurangbranschen men även en påtaglig brist inom vård- och omsorgsyrken.⁹¹

---

⁸⁷ SOU 2015:97. *Välja yrke*.

⁸⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). *Enhetliga förkunskapskrav för yrkeshögskolan*.

⁸⁹ Prop. 2015/16:198. *En stärkt yrkeshögskola. Ett lyft för kunskap*.

⁹⁰ Arbetsförmedlingen (2016). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016. Prognos för arbetsmarknaden 2016-2017*.

⁹¹ Ibid.

Ungdomsarbetslösheten i Östergötland sjönk under 2016, i åldrarna 18-24 var 3200 arbetslösa vid avstämningstillfället oktober 2016 vilket motsvarar 800 färre än vid samma tidpunkt 2015. En tredjedel av de arbetslösa under oktober månad 2016 utgörs av personer med endast förgymnasial utbildning. Ungdomsarbetslösheten har till stor del att göra med att många saknar arbetslivserfarenhet, men även att flertalet ungdomar saknar en tydlig yrkesinriktning.⁹²

Fram till 2018 står Östergötland inför stora pensions- och åldersavgångar bland yrken som kräver gymnasial utbildningsbakgrund. De yrkesgrupper där större avgångar förväntas är bland annat vård- och omsorgsutbildning, handels- och administrationsutbildning och gymnasieingenjörsutbildning.⁹³

Arbetsförmedlingen efterfrågar i sina analyser en bättre dimensionering av gymnasieutbildningarna. Utbildningar mot branscher där jobbutsikterna är goda har på flera håll i regionen svårt att fylla platserna, vilket på längre sikt riskerar att bli förödande för den regionala kompetensförsörjningen. Myndigheten efterfrågar en bättre följsamhet i dimensioneringen av gymnasieutbildningar efter arbetsmarknadens krav.

Matchningsproblematiken har delvis att göra med den ökande andelen elever som studerar ett högskoleförberedande program. Bristen på tydlig yrkesinriktning skapar en konkurrenssituation där många ungdomar söker jobb inom samma områden. Av de avgångna eleverna från samhällsvetenskapsprogrammet var det 47 % av kvinnorna och 60 % av männen som inte gick vidare till högskolestudier inom tre år efter avslutad gymnasieutbildning.⁹⁴ En återkommande diskussion är yrkesutbildningarnas relevans på arbetsmarknaden samt de utmaningar som finns mot en tätare koppling mellan arbetsliv-utbildning. Gymnasieskolans förmåga att kunna utgöra en bas för de regionala kompetensförsörjningen grundläggs i många fall redan vid gymnasievalet och vilken programtyp eleverna väljer. Att en hög andel av de avgångna eleverna från de högskoleförberedande programmen inte väljer att studera vidare medför att en matchningsproblematik föreligger redan vid elevernas gymnasieval. Detta understryker vikten av en sammanhållen studie- och yrkesvägledning med tidiga insatser inom grundskolan.

Vilka utbildningar som erbjuds inom gymnasieskolan och dess dimensionering ska så långt det är möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.⁹⁵ Att tydligare anpassa utbud och platsantal efter arbetsmarknadens efterfrågan medför att elevernas egna val och intressen underordnas. Att med olika insatser

---

⁹² Arbetsförmedlingen (2016). *Arbetsmarknadsutsikterna våren 2016. Prognos för arbetsmarknaden 2016-2017*.

⁹³ Region Östergötland (2016). *Presentation yrkesprogramskommisionen*.

⁹⁴ SCB (2015). *Etablering på arbetsmarknaden tre år efter gymnasieskolan*.

⁹⁵ Skollagen (2010:800). 15 kap. 30 §.

öka intresset för yrkesutbildningar inom gymnasieskolan är ett sätt att möta arbetsmarknadens efterfrågan på yrkesutbildad arbetskraft. När det kommer till att möta arbetsmarknadens sammantagna behov är det dock tydligt att detta inte enbart kan göras med insatser riktade mot gymnasieskolans yrkesprogram.

Inträdet på arbetsmarknaden sker idag senare i livet för många personer, en föränderlig arbetsmarknad ställer även krav på utbildningssystemet att kunna möta ett behov av att som vuxen kunna läsa eller komplettera en gymnasieutbildning inom ramen för vuxenutbildningen. En välfungerande vuxenutbildning är även en förutsättning för att inkludera de grupper som har svårigheter med att etablera sig på arbetsmarknaden. Inom dessa grupper återfinns exempelvis personer som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, nyanlända och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.⁹⁶ Vuxenutbildningen är till sin karaktär regional då vuxna elever i större utsträckning är benägna att flytta samt väger in hur arbetsmarknadens behov ser ut, samt hur de ekonomiska förutsättningarna för den enskilde individen är för att kunna studera. Det finns en förväntan på utbildningen att motsvara arbetsmarknadens behov av kompetens eller att den möjliggör fortsatta studier.⁹⁷

I syfte att på längre sikt ge förutsättningar till en fungerande kompetensförsörjning behöver den yrkesinriktade vuxenutbildningen (yrkesvux) organiseras och bedrivs på ett sätt som bättre kan förena individers behov av utbildning med den lokala och regionala arbetsmarknadens behov av arbetskraft.

6 Förslag på åtgärder

- Bildningsnämnden tar initiativ till en övergripande sammanhållen plan för studie- och yrkesvägledning i Linköpings kommun i syfte att ge elever likvärdiga förutsättningar att kunna göra välgrundade och informerade gymnasieval.
- Stärka yrkeslärares möjligheter till kontinuerlig kompetensutveckling i yrkesämnena.
- Förstärkt värdegrundarbete på yrkesprogrammen.
- Stärkt systematiskt kvalitetsarbetet gällande arbetsplatsförlagt lärande (APL) utifrån anskaffning, utveckling samt att den arbetsplatsförlagda

---

⁹⁶ Arbetsförmedlingen (2016). *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2016. Prognos för arbetsmarknaden 2017*.

⁹⁷ Skolverket (2014). Redovisning av uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.

delen av utbildningen lever upp till de krav som finns för respektive utbildning.

- Stärkt systematiskt kvalitetsarbete gällande uppföljning och utveckling av programrådets arbete.
- Utredda insatser för att stödja skolornas arbete med programråd utifrån huvudmannanivån.
- Utredda ytterligare insatser för att öka engagemanget för yrkestävlingar.
- Stärkt uppföljning av skolornas arbete med att erbjuda grundläggande och särskild högskolebehörighet inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet.
- Genomlysning av den yrkesinriktade vuxenutbildningen mot bakgrund av den regionala och lokala kompetensförsörjningen.